

IV/8. Az 1848-as szabadságharc legfontosabb eseményei

Az 1848-as forradalom és az áprilisi törvények után a magyar politikai vezetés célja az elért eredmények megőrzése és Magyarország önállóságának biztosítása volt. A Habsburg-udvar azonban fokozatosan vissza akarta szorítani a magyar önállóságot. 1848 őszétől ezért a politikai konfliktus fegyveres harccá alakult.

A szabadságharc során a magyar hadsereg néhány hónap alatt jelentős katonai erővé vált, 1849 tavaszán pedig sorozatos győzelmeket aratott. A helyzetet végül az osztrák és orosz katonai túlerő döntötte el.

1. A szabadságharc kezdete: Jellasics támadása és Pákozdi

A Habsburg-udvar első jelentős katonai szövetségese **Jellasics horvát bán** volt. Jellasics 1848 szeptemberében mintegy 35 000 fős sereggel támadta meg Magyarországot.

A magyar hadsereg **1848. szeptember 29-én Pákozdnál** megállította Jellasics csapatait.

A **pákozdi győzelem** fontos fordulópont volt: a magyar csapatok bebizonyították, hogy képesek megvédeni az országot. Jellasics visszavonult, és a magyar kormány időt nyert a hadsereg megszervezésére.

A magyar győzelem után azonban nem szűnt meg a veszély. A Habsburg-udvar nyíltan a magyar kormány felszámolására törekedett.

A Honvédelmi Bizottmány

A védekezés megszervezésére 1848 őszén létrejött az **Országos Honvédelmi Bizottmány (OHB)**, amelynek vezetője **Kossuth Lajos** lett.

Feladata a hadsereg ellátásának, a fegyvergyártásnak és a honvédelem megszervezésének irányítása volt.

A szabadságharc kezdetén tehát még nem állt rendelkezésre egy kész, nagy magyar hadsereg. A honvédsereg éppen a harcok során vált egyre erősebbé.

2. Harc a nemzetiségekkel

A magyar kormánynak nemcsak a Habsburg-hadsereggel kellett megküzdenie. A Magyar Királyság nemzetiségei közül többen saját nemzeti jogaik kiterjesztését követelték.

A **horvátok Jellasics vezetésével**, a **szerbek**, a **románok** és kisebb részben más nemzetiségek is szembekerültek a magyar kormánnyal.

A konfliktus egyik oka az volt, hogy a magyar politikai vezetés az állampolgárok **egyéni jogegyenlőségét** biztosította, de nem ismerte el a nemzetiségek széles körű **kollektív politikai és területi jogait**.

A Habsburg-udvar kihasználta ezeket az ellentéteket, és több nemzetiségi mozgalmat támogatott a magyar kormánnyal szemben.

Ez azért fontos, mert a magyar hadseregnek egyszerre több hadszíntéren kellett helytállnia.

3. Windisch-Grätz támadása és a főváros elvesztése

1848 végére az udvar nagyobb katonai támadásra készült.

Windisch-Grätz császári tábornagy vezetésével 1848 decemberében megindult az osztrák hadsereg támadása.

A magyar hadsereg ekkor még nem volt elég erős ahhoz, hogy feltartóztassa a támadást.

1849. január 5-én Pest-Buda a császáriak kezére került.

A magyar országgyűlés és a kormány ezért **Debrecenbe költözött**.

Ez azonban nem jelentette a szabadságharc végét. A magyar hadsereg főerői kelet felé vonultak vissza, miközben más hadszíntereken tovább folyt a harc.

4. Görgei felvidéki hadjárata

A főváros elvesztése után különösen fontos szerepet kapott **Görgei Artúr**.

Görgei a magyar fősereg egy részével **felvidéki hadjáratot** indított. A hadjárat egyik fontos célja az volt, hogy megőrizze a magyar hadsereg ütközésszerűségét, miközben az osztrák főerők Pest-Budát tartották megszállva.

A magyar sereg a Felvidéken keresztül vonult vissza, közben több ütközetet vívott az osztrák csapatokkal.

A hadjárat egyik legfontosabb eseménye a **branyiszkói ütközet** volt **1849. február 5-én**. A magyar csapatok Guyon Richárd vezetésével elfoglalták a Branyiszkói-hágót.

Ez lehetővé tette, hogy Görgei serege a Felvidékről a Tisza vidékére jusson, és egyesüljön a többi magyar haderővel.

Miért fontos Görgői felvidéki hadjárata?

A magyar hadsereg **megőrizte harcképességét**, közben katonailag megerősödött és összekovácsolódott. Mire a Tiszához ért, már olyan erőt képviselt, amely később a tavaszi hadjáratban az osztrák hadsereget is képes volt viaszorítani.

5. Bem József és Erdély felszabadítása

A szabadságharc másik fontos hadszíntere **Erdély** volt.

Erdélyben a magyarok és a román nemzetiségi mozgalmak között is fegyveres konfliktus alakult ki, miközben császári csapatok is támadták a magyar erőket.

A magyar hadsereg élére **Bem József** lengyel tábornok került.

Bem rövid idő alatt jelentős sikereket ért el. **1849 elején** sorra viaszorította a császári erőket, és a székely csapatokra is támaszkodva fokozatosan visszafoglalta Erdély nagy részét.

Kolozsvár és Nagyszeben is magyar kézre került, és március végére Erdély nagy része felszabadult.

Bem erdélyi sikerei azért voltak fontosak, mert:

- lekötötték a császári erők egy részét,
- biztosították a magyar kormány mozgásterét,
- lehetővé tették, hogy Magyarország több hadszíntéren is támadást indítson.

Görgői a Felvidéken, Bem Erdélyben ért el sikereket. A két hadszíntér együtt járult hozzá ahhoz, hogy 1849 tavaszára megváltozzanak az erőviszonyok.

6. Kápolna – az utolsó nagy magyar vereség a tavaszi sikerek előtt

A magyar hadsereg helyzete 1849 februárjában még korántsem volt biztos.

Az új főparancsnok, **Dembinski Henrik** irányításával a magyar csapatok **1849. február 26–27-én Kápolnánál** megütköztek az osztrák hadsereggel.

A **kápolnai csatát a magyarok elvesztették**, és visszavonultak a Tisza mögé.

A vereség azonban nem jelentette a magyar hadsereg megsemmisülését. A magyar politikai és katonai vezetés számára világossá vált, hogy új, hatékonyabb katonai vezetésre van szükség.

A fővezéri posztot hamarosan **Görgői Artúr** vette át.

A magyar hadsereg ekkor már megfelelő erőt képviselt ahhoz, hogy ellentámadásba menjen át.

7. Az olmützi alkotmány és a politikai fordulat

A kápolnai csata után az udvar úgy ítélte meg, hogy a magyar ellenállás hamarosan leverhető. **1849. március 4-én I. Ferenc József kiadta az úgynevezett olmützi, oktrojált alkotmányt.**

Ez egy központosított Habsburg Birodalmat irányzott elő, amelyben Magyarország elvesztette volna korábbi politikai különállását.

A magyar vezetés számára ez világossá tette, hogy az udvar már nem akar visszatérni az 1848-as alkotmányos állapothoz.

8. A tavaszi hadjárat

1849 tavaszán megindult a magyar szabadságharc legsikeresebb hadműveletsorozata, a tavaszi hadjárat.

A magyar hadsereg fővezére **Görgei Artúr** lett.

A hadjárat célja az volt, hogy a magyar főerők megkerüljék és visszaszorítsák a császári fősereget, majd felszabadítsák a fővárost.

A fontosabb ütközetek április hónapban:

- **Hatvan**
- **Tápióbicske**
- **Isaszeg – április 6.:** A tavaszi hadjárat egyik legfontosabb csatája. A magyar győzelem után a császári hadsereg Pest felé vonult vissza.
- **Vác**
- **Nagysalló**
- **Komárom**

A budai várat **Hentzi** császári tábornok védte. A magyar csapatok **1849. május 21-én** elfoglalták a várat. Ez a szabadságharc katonai sikereinek csúcspontja volt.

A tavaszi hadjárat legfontosabb eredménye: a császári fősereg visszaszorítása és Buda visszavétele.

9. A Függetlenségi nyilatkozat

A katonai sikerek politikai következménnyel is jártak.

1849. április 14-én Debrecenben kimondták a Habsburg-ház trónfosztását.

A **Függetlenségi nyilatkozat** Magyarország függetlenségét is kimondta.

Kossuth Lajos kormányzó-elnök lett.

Megalakult a **Szemere Bertalan vezette kormány**, amely a végrehajtó hatalmat gyakorolta.

Ez jelentős változás volt az 1848-as célokhoz képest. 1848 tavaszán a magyar politikai vezetés még a Habsburg Birodalmon belüli magyar önállóságot kívánta megteremteni. 1849 áprilisában már a **Habsburg-házzal való szakítás és a függetlenség** mellett döntöttek.

A függetlenség kimondása azonban **nem eredményezett tényleges, tartós független államot**, mert a szabadságharc katonai helyzete hamarosan megfordult, és az orosz beavatkozás után a magyar honvédsereg vereséget szenvedett.

10. Az orosz beavatkozás

A magyar katonai sikerek ellenére az ország helyzete nem vált biztonságossá.

A Habsburgok számára egyre világosabbá vált, hogy a magyar honvédsereget önállóan nehéz lesz legyőzni. **Ferenc József ezért I. Miklós orosz cártól kért segítséget.**

1849 nyarán **orosz csapatok vonultak be Magyarországra**. I. Miklós cár közel 200 000 fős orosz hadsereget küldött Magyarország ellen.

Ezzel a magyar honvédseregnek egyszerre kellett megküzdenie az osztrák és az orosz hadsereggel.

Ez döntően megváltoztatta a katonai erőviszonyokat.

A magyar hadsereg még ekkor is jelentős erőt képviselt, de már nem volt reális esélye arra, hogy egyszerre győzze le a két nagyhatalom túlerejét.

11. A szabadságharc utolsó szakasza

Az orosz beavatkozással a magyar hadsereg hatalmas túlerővel került szembe. A harcok több hadszíntéren folytatódtak, de a magyarok helyzete fokozatosan romlott.

Erdély és Segesvár

Bem József Erdélyben próbálta feltartóztatni az osztrák és orosz csapatokat. Az orosz túlerő azonban egyre nehezebb helyzetbe hozta a magyar sereget.

1849. július 31-én Segesvárnál vereséget szenvedtek a magyarok. A csatában **Petőfi Sándor eltűnt**, és valószínűleg ott vesztette életét.

Bem ezután a **Temesközben** folytatta a harcot, ahol a szabadságharc utolsó szakaszának egyik fontos hadművelete zajlott.

Temesvár és Világos

1849. augusztus 9-én Temesvárnál a magyar fősereg súlyos vereséget szenvedett. Ezzel a magyar katonai ellenállás összeomlása gyakorlatilag elkerülhetetlenné vált.

Kossuth augusztus 11-én lemondott, és a politikai és katonai főhatalmat **Görgei Artúrra** ruházta.

1849. augusztus 13-án Görgei a magyar fősereggel Világosnál letette a fegyvert az orosz csapatok előtt. A szabadságharc katonailag ezzel véget ért.

Komárom ellenállása

A világosi fegyverletétel azonban **nem jelentette minden magyar csapat azonnali megadását.**

Komárom várát Klapka György továbbra is védte, és az erőd még hetekig magyar kézen maradt. **1849. október 2-án** a várőrség megadta magát. A védők a megállapodás alapján szabadon távozhattak.

Komárom volt a szabadságharc egyik utolsó jelentős magyar ellenállási központja.

14. Miért bukott el a szabadságharc?

A szabadságharc bukását nem egyetlen vereség okozta.

A magyar hadsereg 1849 tavaszán komoly sikereket ért el, ezért a katonai vereséget nem lehet egyszerűen a magyar hadvezetés gyengeségével magyarázni.

A döntő tényezők:

- **Ausztria és Oroszország együtt lépett fel Magyarország ellen.**
- A magyar hadseregnek egyszerre több hadszíntéren kellett harcolnia.
- A nemzetiségi konfliktusok megosztották az ország katonai erejét.
- Magyarország nem kapott olyan külföldi katonai segítséget, amely ellensúlyozhatta volna az osztrák–orosz túlerőt.
- Az orosz beavatkozás után a katonai erőviszonyok döntően a Habsburgok javára változtak.

A tavaszi hadjárat megmutatta, hogy a magyar honvédség képes volt komoly katonai sikerekre. A szabadságharcot végül a két nagyhatalom túlereje döntötte el.

15. A megtorlás

A szabadságharc leverése után **Haynau** vezetésével megtorlás kezdődött.

1849. október 6-án Aradon kivégezték a 13 honvédtisztet, akiket aradi vértanúkként ismerünk.

Ugyanezen a napon **Pesten kivégezték Batthyány Lajost**, az első felelős magyar kormány miniszterelnökét.

A megtorlás során sokakat bebörtönöztek, halálra ítélték vagy besoroztak a császári hadseregbe.

A szabadságharc leverése után Magyarország elveszítette az 1848-ban kivívott politikai önállóság jelentős részét, és megkezdődött a **neoabszolutizmus** időszaka.

A legfontosabb személyek

Kossuth Lajos – az OHB vezetője, majd kormányzó-elnök

Görgei Artúr – a honvédsereg fővezére, a felvidéki és a tavaszi hadjárat meghatározó katonai vezetője

Bem József – az erdélyi hadsereg parancsnoka

Klapka György – Komárom védője

Damjanich János – a tavaszi hadjárat egyik fontos honvédtábornoka

Jellasics – horvát bán, Magyarország megtámadója

Windisch-Grätz – az osztrák hadsereg főparancsnoka 1848–49 telén

Haynau – a szabadságharc leverése utáni megtorlás irányítója

Ferenc József – Habsburg uralkodó

I. Miklós – orosz cár, aki katonai segítséget nyújtott a Habsburgoknak